

नमो अनुसूचित जाती व नवबौद्ध घटकांची
वस्ती सन्मान अभियान-
नमो-११ सुत्री कार्यक्रमा अंतर्गत राज्यातील
७३ अनुसूचित जाती व नवबौद्ध घटकांच्या
वस्त्यांचा सर्वांगीण विकास करणे.

महाराष्ट्र शासन
सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग
शासन निर्णय क्रमांक:- नमो-असअ -२०२३/प्र.क्र.४९३/अजाक
हुतात्मा राजगुरु चौक, मादाम कामा मार्ग,
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.
दिनांक:- २४ नोव्हेंबर, २०२३.

वाचा:-

मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य यांच्या अध्यक्षतेखाली दि.०५.१०.२०२३ रोजी झालेली बैठक.

प्रस्तावना:-

देशाचे सन्माननीय पंतप्रधान मा. नरेंद्र मोदीजी यांच्या ७३ व्या वाढदिवसानिमित्त विविध लोकोपयोगी उपक्रमांचा समावेश असलेला नमो-११ सुत्री कार्यक्रम महाराष्ट्र शासनाने राज्यात राबविण्याचा निर्णय घेतला आहे. भारताला आत्मनिर्भर बनविण्यासाठी गाव/ वस्त्या आत्मनिर्भर असणे आवश्यक आहे. ही बाब विचारात घेऊन शासनाने नमो-११ सुत्री कार्यक्रमांतर्गत “नमो अनुसूचित जाती व नवबौद्ध घटकांची वस्ती सन्मान अभियान” राबविण्याचा निर्णय घेतला आहे. या अभियानांतर्गत राज्यातील ७३ अनुसूचित जाती व नवबौद्ध घटकांच्या वस्त्यांचा सर्वांगीण विकास करणे, यासाठी सदर अभियानाची ध्येय निश्चित करणे व यासाठीची उद्दिष्टे साध्य करणे याबाबत मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय:-

गाव/वस्ती या विकासाच्या केंद्रस्थानी ठेवून, राज्यातील ७३ अनुसूचित जाती व नवबौद्ध घटकांच्या वस्त्यांचा सर्वांगीण विकास करण्यासाठी अभियान राबविण्याचा निर्णय शासनाने घेतला आहे. सदर अभियानास “नमो अनुसूचित जाती व नवबौद्ध घटकांची वस्ती सन्मान अभियान” असे नाव देण्यात येत आहे. सदर अभियाना अंतर्गत प्रत्येक जिल्ह्यांत दोन अनुसूचित जाती व नवबौद्ध घटकांच्या वस्त्यांची निवड करण्यात आली असून याबाबतची यादी सोबतच्या परिशिष्ट “अ” मध्ये दर्शविण्यात आली आहे. अभियानांतर्गत सदर अनुसूचित जाती व नवबौद्ध घटकांच्या वस्त्यांमध्ये खालील उद्दीष्टांनुसार कार्यक्रमांची अंमलबजावणी करावयाची आहे.

१. सदर वस्त्यांमध्ये रमाई आवास किंवा प्रधानमंत्री आवास योजनेतून पक्की घरे बांधून देण्यात यावीत.
२. सदर वस्त्यांमध्ये १०० टक्के पक्के रस्ते बांधण्यात यावीत.
३. सदर वस्त्यांमधील १०० टक्के घरांमध्ये वीज पुरवठा करण्यात यावा.
४. वस्त्यांमध्ये समाज प्रबोधनासाठी समाज मंदिर उभारण्यात यावीत व सदर समाज मंदिराच्या माध्यमातून समाजासाठी प्रबोधनाचे काम हाती घेण्यात यावीत.
५. वस्त्यांमधील अनुसूचित जाती व नवबौद्ध घटकांतील महिलांना सामाजिक व आर्थिक सक्षम होण्यासाठी बचत गटांच्या व इतर माध्यमातून मदत करणे.

२. जिल्ह्यांमधील निवड केलेल्या वस्त्यांचा सर्वांगीण विकास करण्यासाठी उपरोक्त उद्दीष्टांच्या आधारे वस्त्यांमध्ये सहाय्यक आयुक्त समाज कल्याण यांनी कार्यक्रम तातडीने हाती घ्यावेत. तसेच सदर निवड केलेल्या वस्त्यांमधील प्रस्तावीत कामांचा आराखडा आयुक्त समाज कल्याण, पुणे यांच्या मान्यतेने तात्काळ अंमलात आणावा. संबंधित सहाय्यक आयुक्त, समाजकल्याण यांनी संबंधित जिल्ह्यातील इतर विभागांतील विभाग प्रमुखांशी समन्वय साधून अभियान राबविण्याची कार्यवाही करावी.
३. सदर अभियान राबविण्यासाठी आयुक्त, समाजकल्याण, पुणे, हे नोडल व जबाबदार अधिकारी असतील.
४. सदर अभियानासाठी निधीची उपलब्धता केंद्र व राज्य शासनाच्या विविध योजनांच्या माध्यमातून अभिसरणांद्वारे (convergence) करावयाची आहे.
५. सदर वस्त्यांचा सर्वांगीण विकास करणे यामध्ये निवड केलेल्या वस्त्यांमधील सर्व बेघर किंवा कच्च्या घरात राहणाऱ्यांना केंद्र व राज्य पुरस्कृत आवास योजनांमधून घरकुलाचा लाभ देण्यात यावा.
६. प्रत्येक घरात जल जीवन मिशन अंतर्गत नळ जोडणीद्वारे पुरेसा पाणीपुरवठा करण्यात यावा.
७. सदर वस्त्या स्वच्छ व सुंदर असणे अपेक्षित आहे. त्या दृष्टीने लोकांमध्ये जाणीव जागृती करण्यासाठी आवश्यक ती उपाय योजना करण्यात यावी. संपूर्ण स्वच्छता अभियानातून सर्व घरांना १०० टक्के शौचालयाची उपलब्धता करून देण्यात यावी. तसेच त्या शौचालयांचा वापर होण्याच्या दृष्टीने प्रयत्न करावेत.
८. सदर वस्त्यांमधील रस्त्यांच्याकडेला भूमिगत गटारे शौषखड्डे, लिचपीट बांधण्यात यावेत. घनकचरा व्यवस्थापनासाठी गांडुळखत, कंपोस्ट खत निर्मिती प्रकल्प हाती घेण्यात यावेत.
९. वस्त्यांमध्ये दळणवळणाची साधने व रस्ते आवश्यक आहेत. या वस्त्यांना जोडणारे रस्ते व वस्तीमधील अंतर्गत रस्ते चांगले असणे आवश्यक आहे. त्या दृष्टीने रस्त्यांची कामे घेण्यात यावीत.
१०. अनुसूचित जाती व नवबौद्ध घटकांच्या वस्त्यांमधील महिलांना सामाजिक व आर्थिक दृष्ट्या सक्षम होण्यासाठी मदत करणे आवश्यक आहे. या करिता स्वयंरोजगारासाठी विविध क्षेत्रातील तज्ञ व्यक्ती व संस्थांच्या माध्यमातून गाव/वस्तीमधील लोकांसाठी कौशल्य विकासावर आधारित व्यवसायाभिमुख प्रशिक्षण देण्यात यावे.
११. तसेच बचत गटांच्या माध्यमातून महिलांचा सामाजिक व आर्थिक विकास साधता येईल. त्यामुळे महिला प्रशिक्षणामध्ये ग्रामीण पातळीवरील छोटे आणि कुटिर उद्योग विकसित करण्यासाठी लागणारे कौशल्य आणि उद्योजकता विकास यांचा समावेश करावा. बचत गटांनी उत्पादित केलेल्या मालाची विक्री करण्यासाठी बाजारपेठ उपलब्ध होणेसाठी कार्यवाही करावी. यासाठी महाराष्ट्र राज्य ग्रामीण जीवनोन्नती अभियानाच्या विविध योजनांचा उपयोग करावा.
१२. ग्रामीण अर्थव्यवस्था ही कृषीप्रधान असल्यामुळे प्रशिक्षणांमध्ये- कृषी व कृषीवर आधारित बाबींचा विकास यास प्राधान्य देण्यात यावे. अन्न प्रक्रिया उद्योगास चालना, शितगृह/साठवणुकगृह निर्मितीसाठी प्रोत्साहन देण्यात यावे. दूध प्रक्रिया, कुक्कुटपालन, शेळी पालन इत्यादी कृषी पुरक व्यवसायांना प्रोत्साहन देण्यात यावे.
१३. पर्यावरण संतुलन ढासळत असल्याने जागतिक तापमानात वाढ होत आहे. त्यावर उपाययोजना करण्यासाठी सदर वस्त्यांमध्ये वृक्ष लागवड व वृक्ष संवर्धन करणे, याबाबी महत्वाच्या आहेत. यासाठी

जाणीव जागृती करून वृक्ष लागवड आणि संवर्धनास प्रोत्साहन देण्यासाठी विशेष प्रयत्न करण्यात यावेत.

१४. सदर वस्त्यांमध्ये सौरऊर्जेचा वापर करून वस्त्यांमधील विजेची आवश्यकता वस्त्यांमध्येच पूर्ण होऊ शकते. त्या दृष्टीने आवश्यक ते कार्यक्रम हाती घेण्यात यावेत. वस्त्यांमधील तसेच घरातील सर्व दैनंदिन गरजांच्या पूर्ततेसाठी सौरऊर्जेचा वापर करण्यास प्रोत्साहन देण्यात यावे. यामध्ये सोलार कुकर, सोलार पॅनल द्वारा निर्मित ऊर्जेचा वापर इत्यादी इतर अनुषंगिक बाबींचा समावेश करावा.

१५. वस्त्यांमध्ये समाज मंदिर उभारण्यात यावीत. सदर समाज मंदिरांमधून संबंधित वस्त्यांमधील समाज प्रबोधनासाठी विविध उपक्रमांचे आयोजन करण्याबाबत प्रयत्न करावेत.

१६. सदर अभियानातर्गत निवड केलेल्या अनुसूचित जाती व नवबौद्ध घटकांच्या वस्त्यांमधील करावयाच्या विकास कामांचा आराखडा, अंदाजपत्रके इत्यादी बाबी तातडीने पूर्ण करून त्यानंतर आवश्यक तांत्रिक व प्रशासकिय मंजूरी देण्याची कार्यवाही पुढील १५ दिवसात पूर्ण करून कार्यारंभ आदेश देण्यात यावेत. तदनंतर निवड केलेल्या वस्त्यांमधील घेण्यात आलेली कामे पुढील चार महिन्यात पूर्ण करून ते कार्यान्वित होतील या दृष्टीने कार्यवाही करावी.

१७. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा सांकेतांक क्रमांक २०२३११२८१२१०४०७८२२ असा आहे. हा शासन निर्णय डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून निर्गमित करण्यात येत आहे.

(सो.ना. बागुल)

सह सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा. राज्यपाल, महाराष्ट्र राज्य, यांचे प्रधान सचिव, राजभवन, मुंबई.
२. मा. विरोधी पक्षनेता, विधानपरिषद/विधानसभा, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई.
३. मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, मुख्यमंत्री यांचे कार्यालय, मंत्रालय, मुंबई.
४. मा. उप मुख्यमंत्री तथा गृह मंत्री यांचे प्रधान सचिव, उप मुख्यमंत्री यांचे कार्यालय, मंत्रालय, मुंबई.
५. मा. उप मुख्यमंत्री तथा वित्त मंत्री यांचे प्रधान सचिव, उप मुख्यमंत्री यांचे कार्यालय, मंत्रालय, मुंबई.
६. सर्व विधानपरिषद/विधानसभा सदस्य, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई.
७. मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
८. अतिरिक्त मुख्य सचिव / प्रधान सचिव/ सचिव सर्व मंत्रालयीन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
९. विभागीय आयुक्त, विभागीय कार्यालय (सर्व).
१०. आयुक्त, समाजकल्याण, पुणे.
११. महासंचालक, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर संशोधन व पशिक्षण संस्था (बार्टी), पुणे.
१२. जिल्हाधिकारी (सर्व).

१३. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व).
१४. अधीक्षक अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम मंडळ (सर्व).
१५. महासंचालक, मेडा.
१६. प्रादेशिक उपाआयुक्त, समाजकल्याण (सर्व).
१७. सहाय्यक आयुक्त, समाजकल्याण (सर्व).
१८. उप सचिव/ सह सचिव, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१९. सर्व कार्यासने, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
२०. निवड नस्ती कार्यासन अजाक, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

परिशिष्ट “अ”

नमो अनुसूचित जाती व नवबौद्ध घटकांची वस्ती सन्मान अभियान- नमो-११ सुत्री कार्यक्रमा अंतर्गत राज्यातील ७३ अनुसूचित जाती व नवबौद्ध घटकांच्या वस्त्यांचा सर्वांगीण विकास करणे.

निवड केलेल्या वस्त्यांची यादी

अ.क्र.	जिल्ह्याचे नाव	गावाचे नाव	वस्तीचे नाव
१	मुंबई शहर	धारावी	ढोरवाडा
		धारावी	वाल्मिकी नगर, माटुंगा लेबर कॅम्प
२	मुंबई उपनगर	बांद्रा	वॉर्ड क्र.एच./पूर्व शास्त्री नगर बांद्रा (पूर्व)
		मुलुंड	वॉर्ड क्र.टी विभाग रामगड नगर, मुलुंड
३	ठाणे	सावरोली(सो) ता.शहापूर	डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर नगर
		ग्रा.प कवाड खु ता.भिवंडी	बौद्धवाडा
४	पालघर	नरपड	नरपड
		खानिवली	खानिवली
५	रायगड	वावोशी, ता.खालापूर	वावोशी भिमनगर
		झिराड, ता.अलिबाग	आदर्शनगर
६	रत्नागिरी	वेळवंड ता.रत्नागिरी	बौद्धवाडी
		कोंडगे ता.लांजा	गौतमनगर
७	सिंधुदूर्ग	कोळपे	बौद्धवाडी
		पुरळ	आनंदवाडी
८	पुणे	सणसर	भाग्य नगर
		मासाळवाडी	गोरेवस्ती नं.१
९	सातारा	मरळी ता.पाटण	मातंग वस्ती
		खंडोबामाळ	खंडोबामाळ
१०	सांगली	हरिपूर	काळीवाट पोलीस लाईन
		धुळगांव (डुबल)	चांभार वस्ती
११	सोलापूर	रामपुर इटगे	डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर नगर
		आष्टे	भीमनगर गावठाण
१२	कोल्हापूर	शिरोली पु	समता परिसर
		अब्दुललाट	इंदिरा नगर
१३	नाशिक	विंचुर गवळी ता.नाशिक	राजवाडा वस्ती
		म्हेळुस्के ता.दिंडोरी	राजवाडा
१४	धुळे	फागणे ता.धुळे	आंबेडकर नगर
		करवंद ता.शिरपुर	डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर नगर
१५	जळगाव	वडी ता.चोपडा	भिमराव आंबेडकर नगर
		तळेगांव ता.जामनेर	इंदिरा नगर
१६	अहमदनगर	लोणी बु.ता.राहाता	पायरेन्स पश्चिम भाग
		अरणगाव ता.नगर	पंचशीलनगर
१७	नंदुरबार	कोळदे ता.नंदुरबार	आंबेडकर नगर
		वडाळी ता.शहादा	सिध्दार्थ नगर
१८	छत्रपती संभाजी नगर	घारदोन	घारदोन
		पिसादेवी	पिसादेवी

१९	जालना	चंदनापुरी बु	चंदनापुरी बु
		नेर	इंदिरा नगर
२०	परभणी	साळापुरी	फ़्लॉटवाडी
		थडीउक्कड गांव	आंबेडकर नगर (थडीउक्कड गांव)
२१	बीड	तलवडा ता.गेवराई	(गणेश नगर) मातंग वस्ती
		केरुळ ता.आष्टी	साठेनगर
२२	नांदेड	वाडी बु.	गोपाळकृष्ण नगर भाग-२
		सोनखेड	आण्णा भाऊ साठेनगर
२३	लातूर	लोहारा ता.उदगीर	इंदिरा नगर/सावित्रीमाता
		वंजारवाडी ता.रेणापुर	भिम नगर वस्ती क्र.१
२४	धाराशिव	ईर्ला ता.धाराशिव	सिध्दार्थनगर
		कदेर ता.उमरगा	आण्णा भाऊ साठेनगर
२५	हिंगोली	दाटेगाव ता.हिंगोली	डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर नगर
		वरुड चक्रपाणी ता.सेनगाव	डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर नगर
२६	नागपूर	सिल्लोरी, ता.सावनेर	डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर नगर दलित वस्ती क्र.१
		कानव्हा, ता.उमरेड	आंबेडकर नगर, वार्ड क्र.२
२७	वर्धा	सावंगी मेघे ता.वर्धा	सावंगी मेघे दलित वस्ती क्र.१
		नाचनगांव ता.देवळी	नाचनगांव वार्ड क्र.०३
२८	भंडारा	वडद ता.साकोली	महात्मा ज्योतिबा फुले
		कोरंभी ता.पवनी	शाहु फुले वस्ती
२९	चंद्रपूर	बोरगाव	पंचशिल वार्ड
		मेंडकी	डॉ.आंबेडकर वार्ड
३०	गडचिरोली	वायगांव ता.चार्मोशी	वायगांव
		जानपल्ली ता.सिरोंचा	जानमपल्ली चेक (राजीवनगर)
३१	गोंदिया	चान्ना/बाकटी ता.अर्जुनी मोरगांव	आनंदनगर वार्ड
		गुमा धावडा ता.तीरोडा	संत रविदास/शाहु फुले वस्ती
३२	अमरावती	अंजनगाव बारी ता.अमरावती	बौध्दपुरा वॉर्ड क्र.६
		खोलापुर ता.भातकुली	चक्रीवाडा वॉर्ड क्र.४
		ब्राम्हणवाडा थडी ता.चांदुर बाजार	भिमाई अनु.जाती वस्ती वार्ड क्र.१
३३	अकोला	शेळद ता.बाळापुर	आंबेडकर नगर
		ऐरंडा ता.बारिशटाकळी	संत रोहिदास नगर
३४	यवतमाळ	चिखलगाव	रमाई नगर
		कात्री	आंबेडकर नगर
३५	बुलढाणा	नांद्रा धांडे	रमाई नगर
		अमडापुर	इंदिरा नगर
३६	वाशिम	लोणी बु ता.रिसोड	डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर नगर
		चिवरा ता.मालेगांव	आंबेडकर नगर